

murbäckan

Ett verktyg för
att riva hinder och
skapa tillgänglighet
för hörselskadade

Ett sladdlöst, bärbart kommunikationssystem innebär att alla talar – en i taget – i handmikrofoner (sändare). Då blir det lättare att höra, eftersom allt som sägs går in i hörapparaten via en liten mottagare som bärs av hörapparatbäraren (t h).

EN FRÅGA OM RESPEKT

Tillgänglighet handlar om rätten att kunna delta. Att kunna utöva sina medborgerliga rättigheter och skyldigheter. Att ha samma möjligheter som alla andra.

Tillgänglighet är därmed en fråga om respekt.

I ett otillgängligt samhälle respekteras inte den grundläggande principen om allas lika värde. Det är otryggt, ojämlikt och i grunden odemokratiskt.

Men i ett tillgängligt samhälle kan hörsel-skadade övervinna hinder för information och kommunikation med andra människor.

I ett tillgängligt samhälle kan alla som hör dåligt vara fullt delaktiga. På sina villkor.

text: Hörselskadades Riksförbund
grafisk form & repro: Graffoto AB
foto: Charlie Drevstam (där ej annat anges)
tryck: Trosa Tryckeri 2006

INNEHÅLL

Tillgänglighet övervinner hinder	5
6 krav för bättre tillgänglighet	9
Kommunikationsstörande buller	10
Att skapa bra ljudmiljö för hörselskadade	14
Lagen kräver bra ljudmiljö	18
Hörapparater ger möjligheter	21
Hörselteknisk utrustning ökar delaktigheten	22
• Tekniska system som överför ljud	24
Så fungerar en teleslinga	26
Lagen kräver teleslinga	27
• Textning och annan visuell information	28
• Varseblivningssystem och larm	30
Kostnadsfri tolkservice för alla som behöver	32
Över 600 000 tittare behöver textade tv-program	34
Sverige ska vara helt tillgängligt senast år 2010	37
Lilla tillgänglighetsguiden	39
Sammanträdes- och grupprum	40
Samlingslokaler	40
Biografer	41
Teatrar	41
Utbildning	42
Offentlig förvaltning/folkvalda församlingar	44
Hotell	45
Museer	45
Stationer/terminaler	46
Samfärdsmedel	46
Kyrkor och församlingshem	46
Hörsellinjen	49

Tillgänglighet gör det möjligt för hörselskadade att övervinna hinder för samtal, information, larmsignaler och kommunikation med andra människor.

Tillgänglighet övervinner hinder

Det finns över en miljon hörselskadade i Sverige. Trots det lever vi i ett samhälle som tar för givet att alla hör bra.

Varje dag utestängs personer som hör dåligt från utbildningar, tv-program, jobb, teater, sammanträden, föreningsliv, bio, politiska debatter och andra typer av kommunikation och information. Många löper dessutom risk att missa livsviktiga larm.

Allt detta är direkta och indirekta konsekvenser av att samhället inte är tillgängligt.

Ofta beror det på fysiska och tekniska brister, till exempel att lokaler har dålig ljudmiljö, att tv-program inte är textade eller att det saknas teleslinga. Orsaken kan också vara människors beteende, till exempel att flera personer talar i munnen på varandra.

Delaktighet, inte utanförskap

Tillgänglighet gör det möjligt för hörselskadade att övervinna hinder för samtal, information, larmsignaler och kommunikation med andra

människor. Därmed kan hörselskadade vara delaktiga i samhällslivet.

Otillgängliga situationer och miljöer medför inte bara stora praktiska problem för hörselskadade, familj, vänner och kolleger, utan innebär också utanförskap.

Varje otextat tv-program, varje ekande sammanträdesrum, varje trasig teleslinga kan kännas lika förödmjukande som en dörr slängd i ansiktet. Det är då lätt att börja undvika biobesök, möten, föreningsliv med mera, bara för att slippa känna sig utanför. Sådan isolering kan i sin tur leda till nedstämdhet och depression.

Stress och ohälsa

Att ständigt missa information och inte hänga med i vad som sägs kan dessutom leda till olika stresssymptom, som huvudvärk, sömnproblem, tinnitus och kroppsvärk. Bristande tillgänglighet är därför en av orsakerna till att förtidspension är dubbelt så vanligt bland hörselskadade som i hela befolkningen.

Kommunikationssystem är ett samlingsbegrepp för olika hörseltekniska system som överför ljud direkt till hörapparater. Den vanligaste typen är teleslinga. Andra alternativ är IR-system, som överför ljud via infrarött ljus, samt FM-system, som bygger på radioöverföring. Oavsett system är det viktigt att alla som talar använder mikrofon.

Otillgängliga miljöer kan också innebära omedelbar hälsofara. Eftersom det oftast saknas visuella larm och textinformation riskerar hörselskadade att missa viktiga larmsignaler och meddelanden om olyckor med mera.

God tillgänglighet ger alltså enskilda hörselskadade högre livskvalitet och säkerhet. Samtidigt innebär det stora samhällsekonomiska vinster, eftersom hörselskadade får möjlighet att delta i samhällslivet på ett aktivt, produktivt sätt.

Individuella behov

Alla hörselskadade möter kommunikationshinder av olika slag och har därför samma grundläggande behov av tillgänglighet.

Men exakt vad den enskilde behöver för att kunna vara fullt delaktig i en viss situation beror bland annat på grad av hörselnedsättning, ljud-

miljö, tillgång till hörselteknisk utrustning samt vilken typ av kommunikation det är fråga om.

Bra ljudmiljö är viktigt för alla hörselskadade. För många är det dessutom nödvändigt att även ha tillgång till kommunikationssystem eller tolk.

Oftast är det enklare för hörselskadade att delta i samtal med en person än i samtal med två eller flera. Men om bara ljudmiljön är bra och det finns fungerande kommunikationssystem kan även en diskussion med flera personer fungera utmärkt.

Otillräcklig kunskap

Nyckeln till tillgänglighet är kunskap om hörselskadades villkor och behov.

Alltför många beslutsfattare, arbetsgivare, lokalägare, arrangörer och andra ansvariga inser inte vad det innebär att höra dåligt. Det är också

vanligt att helt enkelt glömma bort att i varje publik, varje restaurang, varje skola finns det hörselskadade.

Ett skäl till detta är att hörselnedsättning inte är ett särskilt synligt funktionshinder. De flesta kan se att en person i rullstol inte kan ta sig in i en otillgänglig lokal, men det är bara hörapparatbärare som märker om teleslingan inte fungerar.

Ett annat problem är att alldeles för få hörselskadade säger ifrån när de drabbas av brister i tillgängligheten. Ofta beror även detta på att det saknas kunskap; det är inte självklart att personer som hör dåligt vet vad som skulle kunna göra dem mer delaktiga. Många har inte fått tillräcklig information om de möjligheter som faktiskt finns.

Praktiskt verktyg

I detta häfte tar vi upp behov och möjligheter, konkreta råd samt lagar och regler som rör tillgänglighet för hörselskadade.

Men det finns inga facit som täcker in alla situationer och alla individuella behov. Detta häfte, Murbräckan, ska därför ses som ett grundläggande, praktiskt verktyg för alla som vill riva onödiga hinder för information och kommunikation människor emellan.

En bra början, helt enkelt.

FOTO: IMAGE SOURCE

- **God insikt om sitt funktionshinder.**
Bra rehabilitering gör hörselskadade starka och kompetenta att hantera sina kommunikationsbehov i olika situationer.

- **Tillgänglighet**, det vill säga bra ljudmiljö och tillgång till fungerande kommunikationssystem och annan hörselteknisk utrustning.

Tillgänglighet skapar delaktighet

Delaktighet handlar om individens upplevelse av en viss miljö eller situation. Det vill säga om en hörselskadad person kan känna sig delaktig och uppfatta kommunikation, information och larmsignaler. Förutsättningarna för delaktighet varierar, men fyra faktorer har stor betydelse för alla hörselskadade.

Dessa är:

- insikt om sitt funktionshinder
- tillgång till hörapparat, andra individuella hjälpmedel, tolk med mera
- en kunnig omgivning
- tillgänglighet

- **Tillgång till hörapparat** med telespole, samt andra individuella hjälpmedel och olika typer av kommunikationsstöd (t ex tolk).

- **En kunnig omgivning**, som tänker på hörselskadades villkor och behov och bidrar till att kommunikationen fungerar.

6 krav för bättre tillgänglighet

- **God ljudmiljö** i alla offentliga och publika lokaler.
- **Kommunikationssystem** (teleslingor eller motsvarande) i aulor, sammanträdesrum, utbildningslokaler, biografteatrar med mera.
- **Textdisplayer** med information bland annat på alla samfärdsmedel samt på stationer och terminaler.
- **Textning** av alla tv-program, teaterföreställningar samt filmer på bio och DVD/video.
- **Visuella larm**, så att även hörsel-skadade nås av varningssignaler i händelse av brand eller annan fara.
- **Heltäckande tolkservice.** Hörsel-skadade och döva ska aldrig behöva avstå från olika aktiviteter på grund av tolkbrist.

Hörselskadade behöver i genomsnitt 10 decibel lägre bullernivå än hörande för att kunna följa med i ett samtal.

Kommunikationsstörande buller – ett stort miljöproblem

Alla människor behöver bra ljudmiljö, men för landets en miljon hörselskadade är det helt avgörande.

Det största problemet för personer som hör dåligt är så kallat kommunikationsstörande buller, det vill säga ljud som gör det svårt att uppfatta samtal och information.

Det behöver inte vara höga ljudnivåer för att det ska upplevas som buller i ett hörselskadat öra. Forskning visar att hörselskadade, även

med hörapparat, behöver i genomsnitt 10 decibel lägre bullernivå i omgivningen än hörande för att kunna följa med i ett samtal.

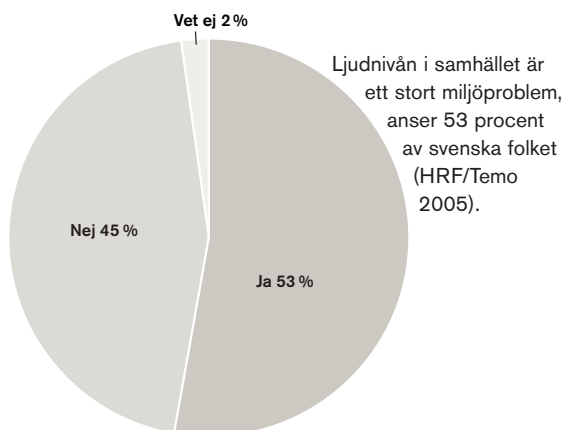
En hörselnedsättning innebär dels att ljudet upplevs som svagare, dels att ljudet förvrängs och blir otydligt. Detta innebär att många hör det mesta av vad som sägs i lugna miljöer, men missar väsentliga delar om det förekommer bakgrundsljud, till exempel sorl eller musik.

Även för personer med hörapparater är det mycket viktigt med god ljudmiljö, eftersom inga hörapparater kan återställa förmågan att automatiskt skilja störande bakgrundsljud från viktig information.

Två av tre hör inte på café

Problemet med kommunikationsstörande buller omfattar betydligt fler än landets en miljon hörselskadade.

Mer än halva svenska folket (53 procent) tycker att ljudnivån i samhället i allmänhet är ett stort miljöproblem. Det visar en HRF/Temo-undersökning (2005).

Samtal med förhinder. Sorl, musik och annat bakgrunds ljud gör det svårt för hörselskadade att uppfatta vad som sägs.

Buller är "icke önskvärt ljud och omfattar både hörselskadligt och störande ljud". Det slås fast i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om buller (AFS 2005:16). Enligt föreskrifterna ska arbetsgivare särskilt uppmärksamma "negativa effekter på hälsa för arbetstagare som kan vara särskilt känsliga för buller". Detta innebär att hörselskadade uppmärksammas som en riskgrupp, bland annat när det gäller kommunikationsstörande buller.

Samma undersökning visar att två av tre (67 procent) ofta/ibland har svårt att höra och samtala på restauranger, caféer och liknande på grund av stömmig ljudmiljö, musik med mera.

Svårt att höra på jobbet

Buller som stör kommunikation människor emellan är ett av de största arbetsmiljöproblemen, inte bara inom industri, skogsbruk och lantbruk, utan också inom tjänstemannayrken – inte minst inom barn- och skolverksamhet.

Så många som 27 procent av alla arbetstagare har ofta/ibland svårt att höra på jobbet, enligt en HRF/Temo-undersökning (2006).

Att ha problem med kommunikationen på jobbet utgör en hälsorisk, bland annat eftersom det kan leda till stresssymptom av olika slag. Det är därför viktigt att arbetsgivare, skyddsombud och fack inte bara jobbar med att förebygga uppkomsten av bullerskador, utan också uppmärksammar de anställdas hörmiljö.

Det gynnar alla arbetstagare, med och utan hörselskador.

FOTO: PETER JÖNSSON/TIOFOTO

I kontorslandskap är det ofta mycket aktivitetsljud, vilket ger dålig hörmiljö.

Ljudmiljön i förskolor, skolor och fritidshem är ofta alldeles för dålig. Ungefär 85 procent fick kritik när Arbetsmiljöverket gjorde bullerinspektioner 2006. Ökad medvetenhet om ljudmiljöproblem har lett till att ljudvaktan SoundEar (bilden) numera är vanlig på arbetsplatser med mycket aktivitetsljud.

Även svagt buller i vanliga, till synes lugna, kontorsmiljöer kan vara ett kommunikationshinder för hörselskadade.

Att skapa bra ljudmiljö för hörselskadade

En lokal har bra ljudmiljö för hörselskadade om den är fri från buller, ekon och andra störande ljud.

Visserligen går det inte att helt undanröja störande ljud i sammanhang där människor möts, pratar och umgås på ett naturligt sätt, men en rad åtgärder kan skapa goda förutsättningar för kommunikation.

Ju tidigare dessa åtgärder sätts in, desto bättre. Det bör därför planeras för bra ljudmiljö redan på projekteringsstadiet, innan olika lokaler byggs eller byggs om. Annars är det stor risk att ljudproblem byggs in i bostäder, arbetsplatser och andra utrymmen där människor behöver kunna kommunicera.

Planlösning

En genomtänkt planlösning ger bättre ljudmiljö. Bland annat ska det vara möjligt att bedriva verksamhet i olika rum, så att ljudet dämpas. Kontorslandskap är till exempel inte en bra arbetsmiljö för hörselskadade, eftersom många ljud samlas i ett och samma rum.

Arbetsplatser bör inte heller placeras i anslutning till postfack, kaffeautomat, lunchrum och liknande naturliga mötesplatser där det förekommer mycket ljud.

Textil ljuddämpning.
Mattor, gardiner och
andra textilier ger bättre
ljudmiljö.

Akustik

Akustiken i en lokal beror framför allt på efterklangstiden, alltså ekoeffekten. Efterklangstiden ska vara anpassad till rummets storlek och funktion. I en mindre lokal som används för samtal, till exempel ett klassrum, bör den vara ganska kort; inte mer än 0,5 sekunder.

Ljuddämpande material på väggar, tak och golv – till exempel ljudabsorbenter (akustikplattor) samt mattor och annan textiltäcknad – ger kortare efterklangstid.

Normer för efterklangstid anges i skriften Bygg ikapp handikapp (Svensk Byggtjänst/Hjälpmiddelsinstitutet 2001).

Bullersanering

Hörselskadade behöver i genomsnitt 10 decibel lägre bullernivå i omgivningen än hörande för att kunna följa med i ett samtal, det visar flera vetenskapliga studier.

Även svagt buller i vanliga, till synes lugna, kontorsmiljöer kan vara ett kommunikationshinder för hörselskadade.

Både fasta installationer, till exempel ventilationssystem, och lös teknisk utrustning, till exempel skrivare och kopiatorer, alstrar en hel del ljud. Men det mesta av sådant buller kan dämpas genom att maskinerna placeras i särskilda rum eller byggs in bakom dämpande skärmar.

En annan lösning är att byta ut utrustningen mot tystare alternativ.

Inredning

Inredningen kan bidra till bättre ljudmiljö. Textilier är ljuddämpande; gardiner, mattor, dukar och skrivbordsunderlägg kan ta bort hårda ljud och minska efterklangstiden.

Stolar kan lätt bullra när benen skrapar mot golvet. Det gäller särskilt i rum där många vistas och där det inte finns mattor på golvet, till exempel i klass- och sammanträdesrum. Doppskor på stolsben är ett sätt att undvika det.

FOTO: CHARLIE DREYSTAM/JOHNER

Ljudabsorbenter (akustikplattor) i tak och på väggar ger kortare efterklangstid och bättre ljudmiljö.

Ljudisolering

Lokaler ska ha ljudisolering som stänger ute, eller åtminstone dämpar, ljud från angränsande lokaler och utifrån, till exempel trafikbuller, röster, steg, skrammel och maskiner.

Normer för ljudisolering anges i Bygg ikapp handikapp (Svensk Byggtjänst/Hjälpmedelsinstitutet 2001).

Verksamhetsplanering

Det är viktigt att planera och organisera verksamheten på ett sådant sätt att störande ljud minimeras. Aktivitetens ljud bör i möjligaste mån dämpas eller avgränsas från övrig verksamhet.

Ibland kan effektiv ljuddämpning handla om så enkla saker som att stänga ett fönster eller en dörr.

På förskolor, skolor och gym är det numera vanligt med ett så kallat "ljudöra", som signalerar när ljudnivån blir för hög. Det bidrar till att skapa medvetenhet om ljud som vi själva skapar.

Lokaler med dålig ljudmiljö ska inte användas för verksamhet som ger upphov till mycket ljud och definitivt inte för verksamhet där människor behöver kunna kommunicera med varandra.

BELYSNING. Lokaler bör ha god allmänbelysning. Det underlättar för personer som avläser läppar och för dem som använder teckenspråkstolk. Om ljuset är ojämnt fördelat bör de som talar och teckenspråkstolkarna ha ljuset i ansiktet. Om ett rum mörkläggs, till exempel vid bildvisning eller framträdanden, ska tolken vara väl belyst.

Lagen kräver bra ljudmiljö

Dåliga ljudmiljöer som innebär risk för människors hälsa är förbjudna i lag. Ljudmiljön ska alltid anpassas på ett sådant sätt att ingen utsätts för skada eller olägenhet.

Detta innebär att ljudmiljöer som är dåliga för hörselskadade alltid ska åtgärdas, enligt lag. I arbetslivet har arbetsgivaren ansvar för ljudmiljön. I övriga sammanhang är det "alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidtar en åtgärd".

Här är några av de lagar, föreskrifter och rekommendationer som reglerar ljudmiljön i samhället:

Miljöbalken slår fast att: "Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön..." (Miljöbalken 2 kap 3§)

"Bostäder och lokaler för allmänna ändamål skall brukas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer" [...] "Ägare eller nyttjanderättsinnehavare till berörd egendom skall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att hindra uppkomsten av eller undanröja olägenheter för människors hälsa." (Miljöbalken 9 kap 9§)

Kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder avgör om och när olägenhet för människors hälsa föreligger och vilka åtgärder som ska vidtas.

Arbetsmiljölagen säger bland annat att: "Arbetsgivaren skall genom att anpassa arbetsförhållandena eller vidtaga annan lämplig åtgärd ta hänsyn till arbetstagarens särskilda förutsättningar för arbetet." (AML 3 kap 3§)

Arbetsmiljölagens föreskrifter om buller (AFS 2005:16) definierar buller som "icke önskvärt ljud och omfattar både hörselskadligt och störande ljud". Enligt föreskrifterna ska arbetsgivare särskilt uppmärksamma "negativa effekter på hälsa för arbetstagare som kan vara särskilt känsliga för buller".

"Arbetsplatser, arbetslokaler och personalutrymmen skall vara lämpligt utformade och inredda med hänsyn till deras ändamål, ljudegenskaper och förekommande bullerkällor." (AFS 2000:42 § 34)

Socialstyrelsens allmänna råd om buller inomhus och höga ljudnivåer (SOSFS 1996:7), som bland annat innehåller rekommendationer om maximala ljudnivåer, är avsedda som vägledning för kommuner och andra i arbetet för att minska effekten av olika typer av buller som förekommer inomhus, alltså i bostäder, vård- och undervisningslokaler, samlingslokaler med mera. Överträdelser ska anmälas till kommunens miljö- och hälsoskyddsnämnd.

Boverkets föreskrifter om enkelt avhjälpna hinder kräver att hinder för människor med funktionshinder ska tas bort i alla offentliga miljöer, om dessa hinder är rimliga att avhjälpa med hänsyn till nyttan av åtgärden och förutsättningarna på platsen. De ekonomiska konsekvenserna får inte bli orimliga för fastighetsägare, näringsidkare eller motsvarande. Bland annat säger föreskrifterna att "brister i ljudmiljön skall undanröjas" (§ 8). Om inga åtgärder vidtas kan anmälan göras till kommunens byggnadsnämnd.

HÖRAPPARATER GER MÖJLIGHETER

Hörapparater förstärker ljud, men kan inte ersätta skadade nervtrådar och sinesceller.

Det innebär att hörapparater förbättrar hörselskadades möjligheter att höra, men kan inte återställa förmågan att automatiskt sortera bort ovidkommande ljud och urskilja viktig information. I ett hörselskadat öra flyter allt ihop.

En del hörapparater kan i viss mån dämpa störande bakgrundsljud, genom riktning känsliga mikrofoner och avancerad signalbehandling, men för de flesta användare är det ändå svårt att höra tal i trafikbrus eller att särskilja olika röster när flera personer talar samtidigt. God ljudmiljö är därför mycket viktigt för alla som bär hörapparat.

De flesta hörapparater har telespole och kan därför ta in ljudsignaler direkt från en teleslinga eller motsvarande kommunikationssystem. Att se till att det finns sådana system med mikrofoner i olika lokaler är en förutsättning för att hörselskadade med hörapparat ska kunna vara delaktiga vid sammanträden, möten och föredrag.

Det finns tre kategorier av hörselteknisk utrustning:

- Tekniska system som överför ljud
- Textning/visuell information
- Varseblivningssystem/larm

Hörselteknisk utrustning ökar delaktigheten

Det finns i dag många bra tekniska lösningar som ökar hörselskadades möjligheter att vara fullt delaktiga i samhället.

På senare år har det skett stora tekniska förändringar när det gäller hörapparater. Men även annan hörteknik har utvecklats mycket. Det gäller inte minst kommunikationssystem, som i dag har bättre ljud, är mer användarvänliga och har snyggare design än tidigare.

Problemet är att arrangörer, lokalansvariga med flera sällan känner till olika hörseltekniska lösningar, än mindre vad de kan betyda för hörselskadade. I de fall hörselteknisk utrustning finns är den ofta felinstallerad, trasig eller inte påslagen. För hörselskadade är utrustningen givetvis helt meningslös om den inte fungerar bra.

Inte bara fråga om ljud

Men tillgänglighet för hörselskadade handlar inte bara om att förbättra möjligheterna att uppfatta tal och annat ljud. Det behövs också andra, visuella lösningar, så att informationen blir tillgänglig, oavsett ljudmiljö och grad av hörselnedsättning.

Det kan till exempel vara textdisplayer, textning av tv-program och film, eller ljus- och vibrationssignaler istället för ljudsignaler

Vid ett tillgängligt möte ska det finnas bra ljudmiljö, kommunikationssystem med flera mikrofoner samt skrivtolkning och teckenspråkstolkning för dem som behöver det.

• Tekniska system som överför ljud

Teknisk utrustning som överför tal kan vara högtalarsystem och kommunikationssystem (teleslinga eller motsvarande).

Det är viktigt att alla som talar använder mikrofon, så att allt som sägs förstärks via högtalarsystemet samt överförs till hörapparatbärare via kommunikationssystemet.

I situationer då flera ska tala ska det finnas flera mikrofoner. Det gäller även vid föredrag och liknande, där det i huvudsak finns en talare, men där åhörare ställer frågor.

Avståndet mellan den som talar och mikrofonen ska vara kort, för att få bra ljudkvalitet, utan störande bakgrundsljud.

Högtalarsystem. Hörselskadade utan hörapparat behöver högtalarsystem med god förstärkning och hög ljudkvalitet.

Högtalarna ska vara jämnt placerade i lokalen. Det ger bra ljudåtergivning och gör att ingen tvingas sätta sig på en särskild plats för att kunna höra bra.

Det finns kommunikationssystem där varje mötesdeltagare har en liten högtalare med volymkontroll vid sin plats, intill mikrofonen.

Kommunikationssystem. Hörselskadade med hörapparat har stor nytta av trådlös ljudöverföring med hjälp av kommunikationssystem. Den vanligaste typen är teleslinga. Mindre vanliga alternativ är IR-system, som överför ljud via infrarött ljus, samt FM-system, som bygger på radioöverföring.

Alla dessa kommunikationssystem finns både som fasta installationer och som bärbara system. Lagen kräver att teleslinga finns i lokaler ”dit allmänheten har tillträde” och att sådan hörselteknisk utrustning underhålls. Men tyvärr är det vanligt att de teleslingor som finns inte fungerar. Det är därför viktigt att någon har ansvar för att sköta teleslingan och ser till att den är på varje gång verksamhet pågår i lokalen.

Teleslingor ska alltid installeras av en erfaren installatör, eftersom det kräver särskilda kunskaper. Inför installationen är det bra att konsultera landstingets hörselvård och att kontakta den lokala HRF-föreningen, för att få synpunkter från brukarna. Elektromagnetiska fält som stör teleslingan kan undvikas om transformatorer, ställverk, elcentraler med mera läggs så långt från allmänna lokaler som möjligt.

Bärbara kommunikationssystem är en stor tillgång för arbetsgivare, kommuner och andra som behöver skapa tillgänglighet i många olika möteslokaler. Se även på omslagets insida.

SÅ FUNGERAR EN TELESLINGA

En teleslinga gör det möjligt att trådlöst överföra ljud till hörapparaten, till exempel från en mikrofon.

En slinganläggning består av en förstärkare kopplad till en tunn kabel (en "slinga"), som vanligtvis placeras längs väggarna i lokalen. När någon talar i en mikrofon som är kopplad till slingsystemet uppstår en elektrisk signal, som gör att förstärkaren driver ström genom slingan. Då skapas ett elektromagnetiskt fält, som plockas upp av hörapparatenes telespole. Telespolen kopplas in genom att hörapparaten ställs i T-läge.

Teleslingor fungerar ofta dåligt i lokaler med mycket elektrisk utrustning, eftersom de skapar egna elektromagnetiska fält som stör mottagningen.

Det kan uppstå överhörning mellan lokaler med teleslinga, det vill säga att ljudet på en teleslinga blandas med ljudet från slingan i ett intilliggande rum. Detta kan undvikas genom att använda ett så kallat "super loop system".

Lagen kräver teleslinga

Plan- och bygglagen (PBL) kräver tillgänglighet vid nybyggnad och ändring av byggnader.

Dessa krav fastställs i Lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk (BVL). Hur BVL ska tillämpas beskrivs i Förordning om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk (BVF). Föreskrifter och allmänna råd om hur PBL samt BVL och BVF ska tillämpas finns i Boverkets Byggregler (BBR 94). Följande paragrafer är särskilt viktiga för hörselskadade:

"Byggnadsverk som uppförs eller ändras skall under en ekonomiskt rimlig livslängd uppfylla väsentliga tekniska egenskapskrav i fråga om [...] tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga [...] Byggnadsverk ska underhållas så att deras egenskaper i de hänseenden som avses i första stycket i huvudsak bevaras." (BVL 2§)

"Byggnader, som innehåller bostäder, arbetslokaler eller lokaler till vilka allmänheten äger tillträde, skall vara projekterade och utförda på ett sådant sätt att bostäderna och lokalerna är tillgängliga för och kan användas av personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga." (BVF 12§)

Begreppet "nedsatt orienteringsförmåga" syftar bland annat på hörselskadade.

"Samlingslokaler skall utrustas med teleslinga, IR-system eller annan teknisk lösning som gör det möjligt för personer med nedsatt hörsel att lyssna." (BBR 3:126)
Med begreppet "samlingslokaler" avses här hörsal, föreläsningssal, teater, biograf, sportanläggning eller liknande.

Krav på underhåll av teleslinga

Hörselteknisk utrustning, som teleslingor, IR-system eller motsvarande måste underhållas, enligt både Byggnadsverklagen och Plan- och bygglagen. Om lagstiftningen inte följs ska detta påtalas för kommunens byggnadsnämnd, som har tillsynsansvar. Enligt Plan- och bygglagen är kommunerna skyldiga att ta upp frågan och ingripa om det behövs.

• Textning och annan visuell information

En del hörselskadade behöver visuell information i alla sammanhang. Andra behöver visuell information i situationer och miljöer med mycket omgivningsljud.

Textdisplayer. Meddelanden på textdisplayer är ett utmärkt komplement till högtalarsystem, inte minst på olika allmänna kommunikationer (buss, tåg, spårvagn, flyg, båt/färja) samt terminaler, stationer och hållplatser. Informationen på textdisplayerna ska inte bara omfatta förprogrammerade uppgifter, till exempel om hållplatser, utan även oförutsedda händelser, till exempel förseningar.

Textning av tv/film. Textning av tv-program är avgörande för över 600 000 tittare (*Se sidan 34*). Allt fler svenska biofilmer textas, som en följd av ett statligt stöd till textning av svensk film. Men det finns bara ett par textade kopior av varje film och de visas främst i storstäderna.

Dessutom textas så gott som alla svenska filmer på DVD. En del har dessutom textning för hörselskadade, vilket innebär att olika ljud beskrivs i text (till exempel "det ringer på dörren").

Textning av teater. Numera textas en del teater- och musikal föreställningar. Replikerna visas på en liten display som användaren har vid sin plats eller på en stor skärm vid scenen.

Textade informationsfilmer. All information som presenteras på film ska vara textad. Detta gäller inte minst säkerhetsinformation ombord på flygplan, färjor och terminaler, som är livsviktig även för hörselskadade och döva.

Nummerdisplayer. Alla affärer, vårdgivare och liknande verksamheter där det förekommer köer ska ha visuell köhantering (nummerdisplayer) – inte köutrop.

A close-up photograph of a person's hand holding a portable text display device. The device is a long, thin, light-colored rectangular unit with a small green LCD screen in the center. The screen displays the text "VÄLKOMMEN TILL STOCKHOLMS STADSTEATER" in a simple, blocky font. The background is blurred, showing a blue and white curved surface, possibly part of a theater stage or audience seating. The lighting is soft, highlighting the texture of the hand and the device.

VÄLKOMMEN
TILL STOCKHOLMS STADSTEATER

Vid textade föreställningar på Stockholms Stadsteater kan besökaren läsa replikerna på en portabel textdisplay.

Boverkets Byggregler (BBR 94) säger följande om utrymningslarm:

”Råd: I lokaler där personer inte kan förväntas ha kännedom om utrymningslarmet bör detta generera två skilda signaltyper, till exempel ljud och ljus.”

• Varseblivningssystem och larm

Brand- och utrymningslarm samt övriga säkerhetslarm ska alltid vara kopplade till optiska och/eller taktila signaler. Larmsignaler ska alltså inte bara höras, utan även synas (ljussignaler) och/eller kännas (vibration).

Tyvär är tillgängliga varseblivningssystem ganska ovanliga i offentliga och publika sammanhang. Det innebär att hörselskadade lätt kan missa larm, vilket i värsta fall kan leda till att de stannar kvar i en brinnande byggnad, med fara för eget liv.

Allvarlig säkerhetsrisk

Vid olika samhällsfarliga händelser – krig, kärnkraftsolyckor, giftiga utsläpp och liknande – utlöses ett så kallat vMA-larm (Viktigt Meddelande till Allmänheten). Men många hörselskadade uppfattar inte detta larm, eftersom det

är ljudbaserat. Det finns tekniska lösningar som kan minska denna säkerhetsrisk, men det kräver en rad investeringar. Trots att det handlar om hörselskadades liv och hälsa är viljan att bekosta sådana tillgängliga säkerhetssystem mycket låg.

Enklare vardag

Varseblivningssystem kan också handla om hjälpmedel som gör det lättare att uppfatta dörrklockan, telefonen, väckarklockan med mera. Sådana hjälpmedel kan förenkla vardagen, både på jobbet, hemma och på resor.

Det finns i dag flera olika varseblivningssystem att välja bland. En del signalerar med ljus, en del med vibration – och andra med båda delarna.

Ljus istället för ljud. Ett varseblivningsystem kan till exempel innebära att blinkade ljussignaler talar om när brandvarnaren larmar, eller när telefonen eller dörrklockan ringer.

Landstingen är skyldiga att organisera, finansiera och tillhandahålla tolktjänst, enligt Hälso- och sjukvårdslagen (HSL § 3b).

Kostnadsfri tolkservice för alla som behöver

- Hörselskadade, döva, vuxendöva och dövblinda som behöver tolk för sin kommunikation har rätt att beställa och få tolk hos landstingets tolkcentral, utan kostnad. Även hörande har rätt att beställa tolk för att kunna kommunicera med någon som hör dåligt.
- Hörselskadade använder framför allt vuxendövtolkning och teckenspråkstolkning. Det finns även dövblindtolkning.
- Vuxendövtolkning innebär oftast skrivtolkning. Det vill säga att tolken förmedlar tal till text som går att läsa på en skärm eller projektorsskärm. Vuxendövtolkare kan även tolka med TSS (Tecken Som Stöd).
- Det går bra att beställa tolk till alla möjliga situationer, för alla tider på dygnet, 365 dagar om året. Det kan vara utbildning, föreningsmöten, sammanträden på jobbet, myndighetskontakter, familjeträffar, sjukvårdsbesök och mycket annat.
- Auktorisation av teckenspråkstolkare infördes 2003, för att säkra tolkningens kvalitet.
- Alla tolkar har tystnadsplikt.

Över 600 000 tittare behöver textade tv-program

Minst 600 000 av landets hörselskadade har en sådan hörselnedsättning att de behöver textade tv-program för att uppfatta vad som sägs i tv. Ju mer bakgrundsljud det förekommer i programmen, desto viktigare blir textningen för allt fler.

Trots detta saknar de flesta svenskspråkiga tv-program text. Hörselskadade utestängs därför från större delen av nyhetsutbudet samt barnprogram, sport, samhällsprogram, filmer, dokumentärer och mycket annat.

Följden blir att hörselskadade inte kan vara fullt delaktiga i samhällsdebatt och kulturliv, vilket står i strid med grundläggande, medborgerliga fri- och rättigheter

Allt ska vara textat senast 2010

På senare år har andelen textade tv-program ökat i Sveriges Television (svt). svt textar nu 50 procent av alla förstagångssända, svenskproducerade program senast 2006. Men det är långt kvar till 100 procent textade program, vilket är nödvändigt om hörselskadade och döva ska kunna vara "fullt delaktiga i samhällslivet". Sådan full delaktighet ska uppnås senast 2010, enligt "Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken".

tv4 har tidigare textat endast en liten del av sitt svenskspråkiga utbud, men kanalens nya sändningstillstånd kräver textning av alla icke direktsända svenska program från och med 2006. Dessutom måste tv4 ta fram fungerande metoder för direkttextning.

Kanal 5 textar de flesta av sina inspelade svenskspråkiga program. Enligt "Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken" ska de krav som ställs på public service-företagen vara vägledande även för kommersiella tv-bolag.

Digital-tv ger nya möjligheter

Övergången till digital-tv ger nya möjligheter. Bland annat blir det tekniskt möjligt att programmera digitalboxar så att det alltid visas text, även om tittaren växlar mellan kanalerna.

Med digital-tv går det också att spela in dold text på DVD/video, åtminstone via en del digitalboxar. Vid analog tv går det inte att spela in textning via text-tv.

Alla dessa tekniska möjligheter förutsätter emellertid att allmänheten får tillgång till boxar som har sådana funktioner och att kanalerna sänder med de inställningar som krävs.

TEXTNING VIA TEXT-TV

De flesta av dagens textade svenska program har textning via text-tv. Det innebär att texten inte är synlig för alla tittare, utan kan plockas fram av de tittare som önskar textrensor.

Den som vill ha text väljer text-tv och bläddrar fram textsidan för den kanal som önskas. Då kommer tv-bilden tillbaka, med text. Vilka program som textas brukar anges i programtablån.

Texten finns på följande sidor:

SVT1: sidan 199

SVT2: sidan 299

TV4: sidan 890

Kanal 5: sidan 199

Senast år 2010 ska Sverige vara tillgängligt för alla funktionshindrade. Det har riksdagen beslutat, i enlighet med internationella överenskommelser.

Sverige ska vara helt tillgängligt senast år 2010

Sverige var en av de drivande krafterna vid tillkomsten av "FN:s standardregler", ett dokument som tar upp mänskliga rättigheter ur handikappperspektiv.

Genom att underteckna dessa standardregler har den svenska staten åtagit sig att *"tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet"*.

En plan för delaktighet

Ett led i arbetet för att förverkliga FN:s standardregler i Sverige är "Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken", som antogs av riksdagen år 2000. Enligt denna plan ska alla människor med funktionshinder, däribland hörselskadade, vara fullt delaktiga i samhällslivet senast år 2010. Det handikappolitiska arbetet ska särskilt inriktas på:

- att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för människor med funktionshinder.
- att förebygga och bekämpa diskriminering.
- att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder förutsättningar för självständighet.

Ett konkret delmål är att *"befintliga offentliga lokaler och allmänna platser ska vara tillgängliga för funktionshindrade senast år 2010"*.

”Staterna bör inse tillgänglighetens betydelse på alla områden i utvecklingen mot full delaktighet. Oavsett vilka eller hur stora funktionshinder människor har ska staten
a) införa handlingsprogram som gör den fysiska miljön tillgänglig för dem och
b) se till att de får tillgång till information och möjlighet till kommunikation.”

FNs standardregler, regel 5

Tillgänglighet i stat och kommun

Statsförvaltningen är till för alla medborgare. Myndigheterna måste därför vara tillgängliga, så att alla funktionshindrade kan ta del av information, delta i verksamhet samt arbeta. Det slår regeringen fast i ”Förordning om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken” (2001:526).

För att underlätta myndigheternas arbete för ökad tillgänglighet har Handikappombudsmannen (HO) tagit fram ”Riktlinjer för en tillgänglig statsförvaltning”. Dessa tar bland annat upp hur myndigheterna bör hantera information och kommunikation, hur lokaler bör utformas och anpassas, lämplig kontorsutrustning samt personalpolicy.

På riksnivå har 14 statliga myndigheter ansvar för att olika samhällssektorer genomsyras av ett handikapperspektiv.

På lokal nivå vilar motsvarande ansvar på kommuner och landsting. De är skyldiga att upprätta lokala handikapplaner, som utgår ifrån ”Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken”.

Ny myndighet för handikappolitiken

Regeringen har inrättat en ny myndighet, vars uppgift är att styra och samordna det handikappolitiska arbetet. Syftet är att målen i den nationella handlingsplanen ska uppnås senast år 2010, så som riksdagen beslutat.

Handisam ska *”bistå regeringen med underlag för effektiv styrning av det handikappolitiska arbetet”* samt *”stödja, aktivt stimulera och förmå aktörer på olika nivåer att beakta de handikappolitiska målen i sin verksamhet”*.

Lilla tillgänglighetsguiden

Hur kan olika vanliga miljöer i samhället bli mer tillgängliga för hörselskadade?

Lilla tillgänglighetsguiden är en översikt med grundläggande tips. Men den ger inte alla svar, så sök gärna ytterligare vägledning hos hörselvården och HRF.

Anlita alltid experter vid installation av hörselteknisk utrustning och annan anpassning av lokaler. Erkända akustikkonsulter och erfarna slinginstallatörer har kunskaper som är en förutsättning för ett lyckat resultat. Underhåll är också viktigt; det ska därför upprättas serviceavtal, för regelbunden översyn av den hörseltekniska utrustningen.

Sammanträdes- och grupprum

Syftet med den här typen av lokaler är kommunikation. Ändå är det ofta svårt för hörselskadade att vara delaktiga vid möten och sammanträden, vilket skapar stora problem i arbetsliv, föreningsliv med mera. Om det överhuvudtaget finns hörselteknisk utrustning är det vanligt att den inte fungerar eller att ingen vet hur den slås på.

I sammanträdes- och grupprum behöver hörselskadade:

- **God ljudmiljö.** Bullerfria lokaler, utan störande ekoeffekter.
- **Kommunikationssystem** (teleslinga eller motsvarande) med mikrofoner för alla mötesdeltagare. Kort avstånd mellan mikrofonen och den som pratar ger bra ljudkvalitet. All presentationsutrustning med ljud (t ex DVD, tv, projektor) ska vara kopplad till kommunikationssystemet.

Samlingslokaler

Dålig ljudmiljö och brist på fungerande kommunikationssystem är de vanligaste problemen för hörselskadade i aulor, större samlingslokaler och liknande.

När ljudmiljön är dålig blir det svårt att urskilja tal, även om det finns ljudförstärkning. I de lokaler som har kommunikationsutrustning är det vanligt att den inte är på eller inte fungerar som den ska. Det saknas fungerande teleslinga i ungefär två tredjedelar av landets offentliga och publika lokaler, visar HRF-undersökningar (1998/2001).

I aula/samlingslokal behöver hörselskadade:

- **God ljudmiljö.** Bullerfria lokaler, utan störande ekoeffekter.
- **Kommunikationssystem** (teleslinga eller motsvarande) som omfattar både åhörarplatser och podium/scen. Systemet ska ha flera mikrofoner, som används av alla medverkande. Presentationsutrustning med ljud (t ex DVD, tv, projektor) ska vara kopplad till kommunikationssystemet. Om systemet bara fungerar i en del av lokalen ska det tydligt anges.
- **Förutsättningar för tolkning.** Utrymme för tolkar med mera.
- **Visuella larm** kopplade till brand-/utrymningslarm och liknande.

Biografer

I dag finns det textade kopior av de flesta svenska biofilmer, eftersom film distributorer kan söka statligt stöd för textning av svenska filmer på bio och DVD. Men det finns bara ett par textade kopior av varje film och de visas främst i storstäderna, ofta på lite udda tider. Många biografer har teleslinga, men det är vanligt att den inte fungerar, har störningar i delar av lokalen eller inte är på.

På bio behöver hörselskadade:

- **Textning.** Om en film är textad ska det anges på alla ställen där repertoaren presenteras, till exempel i bioannonsen, på webben och på bions olika anslag.
- **Kommunikationssystem** (teleslinga eller motsvarande). Om systemet endast fungerar i en del av lokalen ska det tydligt anges.
- **Visuella larm** kopplade till brand-/utrymningslarm och liknande.

Teatrar

Många teatrar har teleslinga, men det är vanligt att utrustningen inte fungerar eller inte är påslagen. Ofta finns det också elektromagnetiska störningar i delar av lokalen. I dag finns textmaskiner för textning av teater, opera, musikaler och andra föreställningar. Försök har slagit väl ut, men intresset från teatervärlden är fortfarande ganska svalt.

På teater behöver hörselskadade:

- **God ljudmiljö.** Bullerfria lokaler, utan störande ekoeffekter.
- **Kommunikationssystem** (teleslinga eller motsvarande), kopplat till mikrofoner som används av alla medverkande. Om systemet endast fungerar i en del av lokalen ska det tydligt anges.
- **Textning.** Replikerna/texterna kan visas på en stor display vid scenen eller på en liten display som användaren har vid sin plats.
- **Visuella larm** kopplade till brand-/utrymningslarm och liknande.

I dagens skola har ordnad kateder-
undervisning ersatts med arbetssätt som
skapar mycket störande aktivitetsljud.

Utbildning

Hörselskadade möter dålig tillgänglighet i det flesta typer av utbildning. Det beror på att många utbildningslokaler har dålig ljudmiljö, att det saknas hörselteknisk utrustning eller att den hörseltekniska utrustning som finns är bristfällig. De flesta lärare saknar dessutom grundläggande kunskaper om hörselskadades behov.

Hörselskadades behov i olika utbildningssituationer är individuella, därför krävs individuellt anpassade lösningar. Listan nedan är endast en generell vägledning. När det gäller tillgänglighet inom utbildning och anpassning av utbildningslokaler är det därför särskilt viktigt att konsultera hörselvården.

I utbildning behöver de flesta hörselskadade:

- **God ljudmiljö.** Bullerfria lokaler, utan störande ekoeffekter.
- **Kommunikationssystem** (teleslinga eller motsvarande) anpassat till lokalens storlek och användning. Om kommunikationssystem endast finns i en del av till exempel en aula eller föreläsningssal ska det tydligt anges. Flera mikrofoner ska vara kopplade till kommunikationssystemet, så att hörselskadade elever/studerande kan höra både föreläsaren/läraren och alla andra som talar. All presentationsutrustning med ljud (t ex DVD, tv, webbkanon) ska vara kopplad till kommunikationssystemet.
- **God belysning** i alla lokaler.
- **Metodik/presentationsteknik** som ger visuellt stöd, t ex OH, whiteboard, textad film/video. Åhörarkopior bör delas ut.
- **Små klasser/undervisningsgrupper** minskar störande aktivitetsljud.
- **Förutsättningar för tolkning.** Fast storskärm, utrymme för tolkar med mera.
- **Visuella larm** kopplade till brand-/utrymningslarm och liknande.

FOTO: JOHAN HEDENSTRÖM/TIOFOTO

Dålig tillgänglighet går ut över demokratin, vilket strider mot lagen: "Kommuner och landsting ska verka för att förtroendevalda med funktionshinder kan delta i handläggningen av ärenden på samma villkor som andra förtroendevalda."

(Kommunallagen 4 kap. 33 §).

Offentlig förvaltning/folkvalda församlingar

Fungerande kommunikationssystem saknas ofta i offentliga lokaler där demokratiska beslut fattas. Om sådan utrustning finns är det inte ovanligt att den endast omfattar åhörarplatserna, inte podiet eller den del av lokalen där de folkvalda sitter eller gör debattinlägg. Detta speglar en allvarlig fördom; att hörsel-skadade möjligen kan vara åhörare, men inte folkvalda.

I lokaler som har betydelse i utövandet av vår demokrati samt offentlig service behöver hörsel-skadade:

- **God ljudmiljö.** Bullerfria lokaler, utan störande eko-effekter.
- **Kommunikationssystem i plenum** (teleslinga eller motsvarande) som omfattar såväl den valda församlingen som åhörarplatserna. Systemet ska ha flera mikrofoner, som används av samtliga medverkande.

All presentationsutrustning med ljud (t ex DVD, tv, projektor) ska vara kopplad till kommunikationssystemet. Om systemet endast fungerar i en del av lokalen ska det tydligt anges.

- **Kommunikationssystem** (teleslinga eller motsvarande) i sammanträdesrum och liknande, som används inom offentlig förvaltning och av folkvalda. Det ska finnas mikrofoner för alla mötesdeltagare. All presentationsutrustning med ljud (t ex DVD, tv, webbkanon) ska vara kopplad till kommunikationssystemet.
- **Förutsättningar för tolkning.** Utrymme för tolkar med mera.
- **Visuella larm** kopplade till brand-/utrymningslarm och liknande.

Hotell

Hotell som kan erbjuda säkerhet för hörselskadade samt tillgängliga rum och sammanträdeslokaler är mer attraktiva för hörselskadade kunder.

Hörselskadade hotellgäster behöver:

- **God ljudmiljö.** Bullerfria lokaler, utan störande ekoeffekter.
- **Visuella/taktila larm** kopplade till brand-/utrymningslarm och liknande. Personlig mottagare bör finnas för utlån.
- **Kommunikationssystem** (teleslinga eller motsvarande) i reception, sammanträdes- och grupprum, samt information om att kommunikationsutrustning finns. Det ska finnas mikrofoner för alla mötesdeltagare. Kort avstånd mellan mikrofonen och den som pratar ger bra ljudkvalitet. All presentationsutrustning med ljud (t ex DVD, tv, projektor) ska vara kopplad till kommunikationssystemet.
- **Väckning med taktill signal** (t ex vibration).
- **Tillgång till text-tv.**

Museer

Museer har ofta inslag av ljud i sina utställningar. Det är därför viktigt att allt som en besökare ska kunna ta del av även presenteras visuellt, i text och bild.

På museer behövs:

- **God ljudmiljö.** Bullerfria lokaler, utan störande ekoeffekter.
- **Kommunikationssystem** (teleslinga eller motsvarande) i kassor/informationsdiskar, samlingslokaler och utställning med ljudinformation.
- **Tillgänglig guidning**, med tillgång till trådlös hörsel teknisk utrustning och teckenspråkstolkning.
- **Textinformation** (displayer/skyltar) som ger samma information som olika ljudpresentationer.
- **Textning** av filmsekvenser som ingår i en utställning.
- **Visuella/taktila larm** kopplade till brand-/utrymningslarm och liknande.

Stationer/terminaler

Hörselskadade resenärer befinner sig i en ganska utsatt situation på stationer, terminaler och liknande. Trots att dessa miljöer ofta är mycket bullriga är det vanligt med information via högtalare, vilket kan vara mycket svårt att uppfatta även för personer som hör bra. Ljudmiljön gör det svårt att fråga andra resenärer eller personalen i biljett- och informationsdiskar. Teleslinga eller motsvarande saknas ofta. Däremot har det blivit vanligare med textinformation på textdisplayer och tv-monitorer, vilket är en klar fördel för hörselskadade resenärer. Denna information är emellertid sällan så snabb och så fullödig som den ljudbaserade informationen. Detta innebär att hörselskadade lätt missar information om förseningar och andra oförutsedda händelser, olyckor, personliga meddelanden med mera.

Hörselskadade resenärer behöver:

- **Textdisplayer/tv-monitorer** som ger samma information som den som ges via högtalarsystemet.
- **Kommunikationssystem** (teleslinga eller motsvarande) i alla kassor/informationsdiskar samt skyltning om att det finns.
- **God ljudmiljö.** Informations- och biljettdiskar bör placeras i så buller- och ekofria utrymmen som möjligt, för att underlätta kommunikation. Det bör även finnas väntrum med god ljudmiljö.
- **Visuella larm** kopplade till brand-/utrymningslarm och liknande.

Samfärdsmedel

Tillgänglig information på samfärdsmedel, som tåg, buss, flyg, färjor med mera, är särskilt viktigt vid oförutsedda händelser, där missad information ibland kan innebära en säkerhetsrisk.

På samfärdsmedel behöver hörselskadade:

- **Textdisplayer/tv-monitorer** som ger samma information som den som ges via högtalarsystemet eller muntligt till passagerarna. Monitorer ska även kunna användas för skrivtolkning.
- **Kommunikationssystem** (teleslinga eller motsvarande) och information om att det finns.
- **Tillgängliga sammanträdes-/grupprum** på alla färjor som erbjuder utrymmen för konferenser och liknande (se Sammanträdes- och grupprum).
- **Textad säkerhetsinformation.** Ofta lämnas säkerhetsinformation i form av en kort filmvisning, framför allt på flyg och färjor. Alla sådana filmer måste vara textade för att hörselskadade ska kunna ta del av informationen.
- **Visuella/taktila larm** kopplade till brand-/utrymningslarm och liknande.

På stationer är mängder av människor i rörelse i stora, ekande hallar. Här är det helt nödvändigt med textdisplayer med aktuell information. FOTO: GORILLA

FOTO: KONNY DOWNAUER/IMS

Kyrkor och församlingshem

Sveriges kyrkor tillhör landets mest tillgängliga lokaler för hörselskadade. Men fortfarande saknar en del kyrkor kommunikationssystem och fortfarande finns det präster och andra medverkande som inte använder mikrofon.

Det går att skapa god hörmiljö också i kulturhistoriska, skyddade byggnader. Boverket och Riksantikvarieämbetet kan ge mer information om detta.

Många aktiviteter sker i församlingshemmen, därför är det viktigt att även sådana lokaler är tillgängliga för hörselskadade.

Hörselskadade besökare i kyrkor och församlingshem behöver:

- **Kommunikationssystem** (teleslinga eller motsvarande) samt skyltning om att det finns.
- **God ljudmiljö.** Bullerfria församlingslokaler, utan störande ekoeffekter.
- **Förutsättningar för tolkning.** Utrymme för tolkar med mera.
- **Visuella larm** kopplade till brand-/utrymningslarm och liknande.

Hörsellinjen

0771-888 000

Om du har frågor om hörsel, hörselskador och tillgänglighet
är du välkommen att ringa HRFs informationstjänst

Hörsellinjen på 0771-888 000.

Du kan också ställa frågor via e-post:

horselinjen@hrf.se eller på webben:

www.horsellinjen.se

Hörselskadades Riksförbund

Gävlegatan 16, Box 6605, 113 84 Stockholm

tel: 08-457 55 00, texttel: 08-457 55 01, fax: 08-457 55 03

e-post: hrf@hrf.se, webb: www.hrf.se